

**ÇOCUKLARIMIZIN VE HEKİMLERİMİZİN
HAKLARINI BİLİYOR MUYUZ?
59.TÜRKİYE MILLİ PEDIATRİ KONGRESİ,
KONGRESİ, 7KASIM 2015**

Dr. Ayşegül Esin
Halk Sağlığı Uzmanı
Uluslararası Çocuk
Merkezi/Ankara
www.icc.org.tr

AKIŞ

Çocuk hakları ve çocuk sağlığı ilişkisi ve Hekim Hakları

- BM Çocuk Hakları
- ICC'nin sağlık çalışanlarına çocuk hakları eğitimi tecrübesi
- Hekim Hakları Türkiye ve Dünya Bakışı
- Hekime Yönelik Şiddet

DÜNYA SAĞLIK ÖRGÜTÜ'NE GÖRE

Hasta çocukların her yerde standart sağlık hizmetlerinden yararlanma hakkı vardır. Sağlık çalışanları, uygulanabilir standartlar ile çocukların sadece hayatta kalmalarını sağlayıcı tedavilerin uygulanmasını değil, çocuklara saygı duyulması ve gereksiz acı çekmelerini önlemek ve tedaviye katılımı için bilgilendirmenin yapılmasını sağlayacaktır.

ÇOCUK HAKLARI

Çocuk hakları her çocuğun gelişip maksimum potansiyeline ulaşabildiği, şiddet ve yoksulluktan uzak, sağlıklı olabildiği, oynayıp öğrenebildiği ortamlarda güven içinde ve bakılıp büyütüldüğü bir çocukluğu işaret eder...

BM ÇOCUK HAKLARINA DAİR SÖZLEŞME (ÇHS)

20 Kasım 1989 kabul,

2 Eylül 1990 yürürlüğe giriş

Bir ülke dışında dünyadaki tüm ülkeler Sözleşme'nin geçerliliğini kabul ettiler (196 Devlet)

Türkiye'de yürürlüğe giriş tarihi 1995

İki İhtiyari Protokol (2000)

- Çocukların Silahlı Çatışmalara Dahil Olmaları konusunda İhtiyari Protokol
- Çocuk Satışı, Fuhşu ve Pornografisi ile ilgili İhtiyari Protokol

CINSEL İSTİSMAR VE SÖMÜRÜYE KARŞI ÇOCUKLARIN KORUNMASINA DAIR AVRUPA SÖZLEŞMESİ

Türkiye Cumhuriyeti'nin de üyesi olduğu Avrupa Konseyi'nin 2007 yılında onayladığı Cinsel İstismar ve Sömürüye Karşı Çocukların Korunmasına dair Avrupa Sözleşmesi (**Lanzorete Sözleşmesi**) 2010 yılında ülkemiz tarafından onaylanmıştır.

Bu sözleşmeyi onaylayan her ülkenin cinsel şiddetin önlenmesi için çocuklara ve ailelerine bilgi sağlayarak onları güçlendirecek unsurları içeren bir kampanya yürütmesini öngörür. Sözleşmeyi onaylayan her ülke, ayrıca parlamento ve yerel yönetimlerini, sözleşmede belirtildiği gibi politika ve hizmet çözümleri geliştirmeye yönlendirmelidir.

Çocuk Haklarına dair Sözleşme'nin Temel İlkeleri – Şemsiye Haklar

Madde 2. Sözleşme'de yer alan tüm haklar, hiçbir ayrım gözetilmeksizin tüm çocuklar için geçerlidir

Madde 3. Çocukları etkileyecek tüm eylemlerde çocuğun yüksek yararı birinci derecede dikkate alınmalıdır

Madde 6. Tüm çocuklar yaşama, hayatta kalma ve gelişme hakkına sahiptir

Madde 4. Uygulama, kaynakların sonuna kadar kullanılması

Madde 12. Görüş ifade edebilecek durumda olan her çocuk, yaşına ve olgunluk düzeyine göre, görüşünü özgürce ifade etme ve bu görüşün ciddiye alınmasını isteme hakkına sahiptir

ÇHS ŞEMSİYE HAKLAR

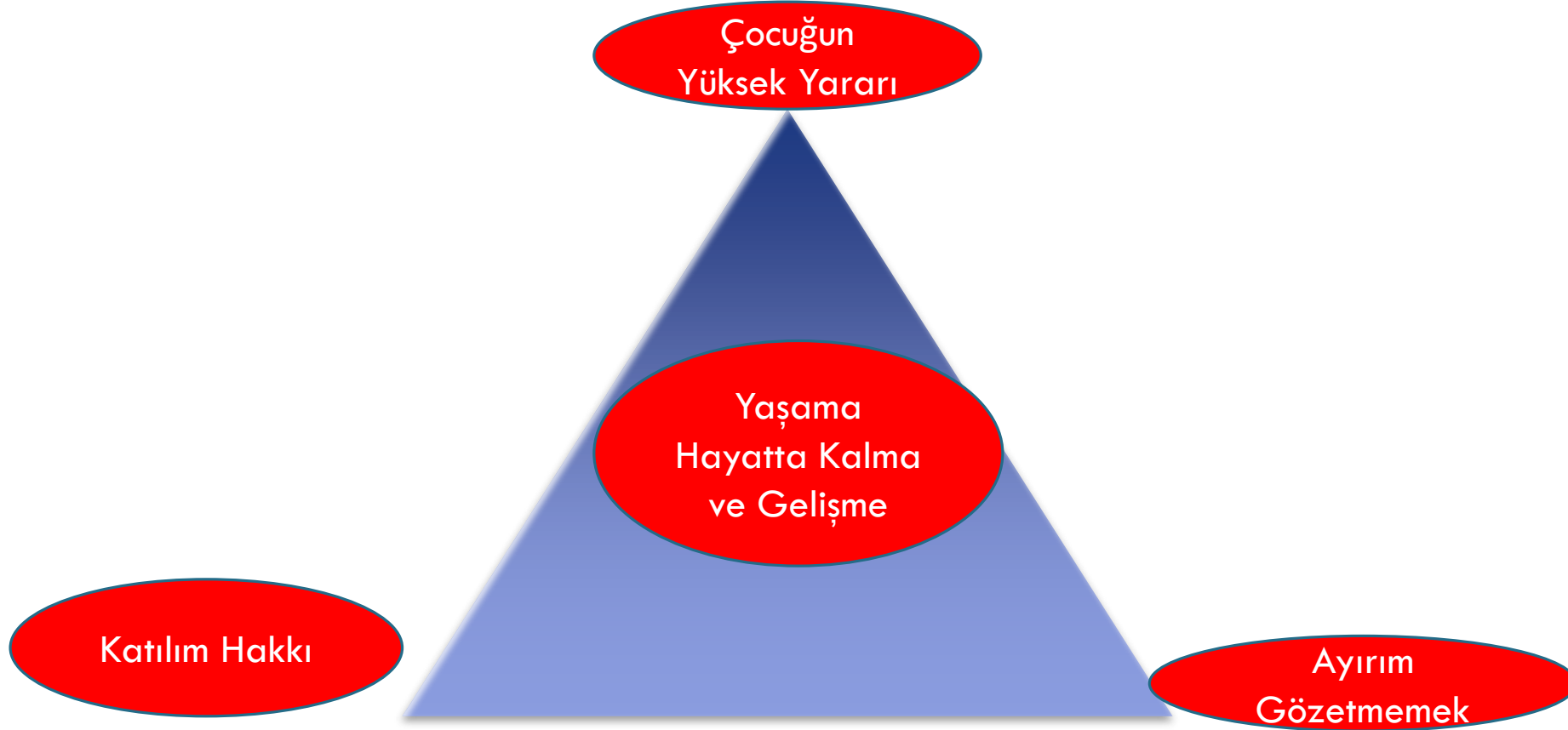
ÇHS'nin kapsamı:

Hizmet sağlanması hakkı: kaynaklar, beceriler, her çocuğun yaşaması, sağlıklı bir şekilde hayatta kalması ve potansiyeline ulaşabilmesi için gelişmesi için gerekli hizmetler

Korunma hakkı: çocukların ihmal, istismar, sömürü, kötü muamele, şiddetin her türünden ve her ortamda korunması, çocuğun insanlık onurunu, hayatta kalmasını ve gelişimini tehdit eden yetişkin kişi ve kurumlardan koruyacak mekanizmaların kurulması

Katılım hakkı: çocuklara kendi haklarının hayata geçmesini sağlayacak mekanizmalarda kararları etkileyebilecek katılım alanları sağlanması, etkin birer birey olarak toplum hayatına katılımlarının sağlanması

ÇOCUK HAKLARININ TEMEL İLKELERİ

ÇOCUK HAKLARININ YAŞAMA GEÇİRİLMESİ

Çocuk hakları hayata geçecekse, bu ancak çocuklarla doğrudan ya da dolaylı çalışanların bu hakları anlayıp saygı göstermesiyle olur

- Öğretmenler, sosyal hizmet uzmanları, psikologlar, avukatlar, savcılar, hakimler, polisler, kurum çalışanları, erken çocukluk gelişimi alanında çalışanlar, doktorlar, hemşireler, halk sağlığı uzmanları...

ICC'NIN DENEYİMİ

Uluslararası Çocuk Merkezi (UÇM) ve Profesyoneller için Çocuk Hakları Eğitimi (CRED-PRO) işbirliği ile 2006'dan bu yana Güney Doğu Avrupa ve Bağımsız Devletler Topluluğu bölgesinde kullanılmak üzere çocuk hakları ve sağlığı müfredatı geliştirmiş ve eğitimler vermektedir.

Sağlık Çalışanları için Çocuk Hakları Müfredatı'nın ana kısmını CRED-PRO, Amerikan Pediatri Akademisi (AAP) ve Pediatri ve Çocuk Sağlığı Kraliyet Koleji (RCPCH) tarafından geliştirildi.

ICC’NIN DENEYİMİ

Türkiye Milli Pediatri Derneđi, Sosyal Pediatri Derneđi ve Türkiye Hemşireler Derneđi ve Sağlık Bakanlığı desteklerini vererek “Sağlık Çalışanları için Çocuk Hakları Eğitimi İnsiyatifi”ni ortak olmuşlardır.

Müfredat çocuk doktorlarına ve ilgili diğer alanlarda çalışan doktorlar ve sağlık çalışanlarına yönelik geliştirildi ve bireysel hizmet sunumları sırasında nasıl çocuk haklarına saygı gösterilmesi gerektiğini ve hakların nasıl teşvik edileceğini içermektedir.

Burada amaç bölge ülkelerindeki tıp fakültelerinde ve sağlık çalışanı yetiştiren diğer bölümlerde kullanılabilecek genel bir müfredat sunmaktır.

HASTANELERDE

- Çocuklar hastaneye geldiğinde kalacağı yer tanıtılıyor mu ve kimlerin sorumlu olduğu konusunda bilgilendiriliyor mu?
- Yardıma ihtiyaçları olduğunda gidebilmeleri için bir görevli belirleniyor mu?
- Kronik hastalığı olan çocuklar eğitimlerine hastanede devam ediyor mu?
- Çocuklar tarafından da görüşülüp anlaşılabilen açıkta sergilenen çocuk hasta hakları bildirgesi asılı mı?
- Çocukları hastanedeyken çocuklarının yanında olmaları ve gerektiğinde hastane personeline ailelere yardım ediliyor mu?
- Ameliyat ya da acil tedavi alacaklarında çocuklara ne gibi destek hazırlığı yapılıyor?
- Çocuklara endişelerini, korkularını, isteklerini belirtme fırsatı veriliyor mu? bunlar dikkate alınıyor mu?

ÇHS NEDEN ÖNEMLİ...

Çocuk hakları sağlık çalışanları gibi çocuklarla doğrudan ve dolaylı çalışan herkes için güçlü bir yasal hak sağlamaktadır. Bu sözleşme ile daha iyi politikalar, programlar, toplumsal projeler gerçekleşeceği gibi sahada çalışanların hesapverebilirliği ve iş kalitesi de artacaktır. Profesyonellere müfredata yedirilmiş eğitimler ile çocuk ihmal ve istismarında tedavi yerine önlemenin gerçekleşmesine bir adım daha yaklaşmış olacağız...

SAĞLIK VE INSAN HAKLARI İLE HASTA-HEKİM HAKLARI ARASINDAKİ BAĞLANTI

Bu iki kavramı bir araya getiren olaylar:

- ❖ HIV / AIDS pandemisi,
- ❖ Kadın sağlığı (şiddet dahil) dünyanın çeşitli bölgelerindeki insan hakları ihlalleri
- ❖ Hekime uygulanan şiddet olaylarıdır.

HEKİM HAKKLARI VARMIDIR?

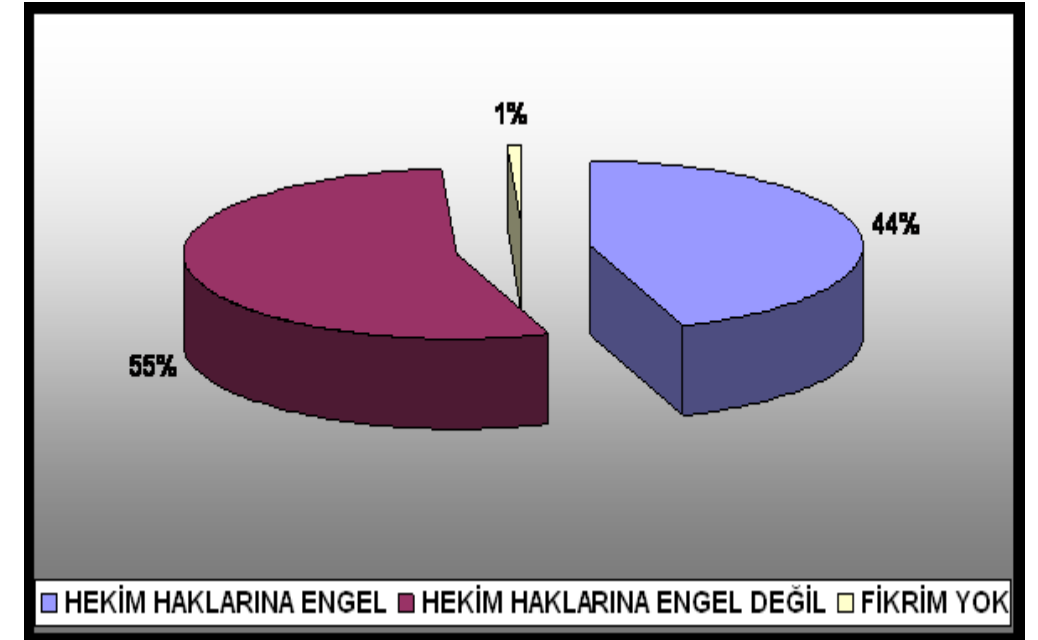

Hekim haklarının yer aldığı kanun ve yönetmelikler içerisinde Anayasa, Tababeti Şuabatı Sanatları İcrasına Dair Kanun, Türk Tabipleri Birliği Hekimlik Meslek Etiği Kuralları, Tıbbi Deontoloji Tüzüğü, Hasta Hakları Yönetmeliği, Tedavi Hizmetleri Yönetmeliği ve 657 Sayılı Devlet Memurları Kanunu bulunmaktadır.

Hekim haklarına tıp etiği ve deontoloji kaynaklarında da yer verilmektedir.

**If you don't know your rights,
you don't have any.**

İzmir'de yapılan bir çalışmada toplam **1796** hekimden
%44.3'ü **hasta hakları uygulamalarının hekim haklarına
engel olduğunu,**
%55'i **hasta hakları uygulamalarının
hekim haklarına engel olmadığını**
ifade etmiştir.

✓ Hekim Hakları

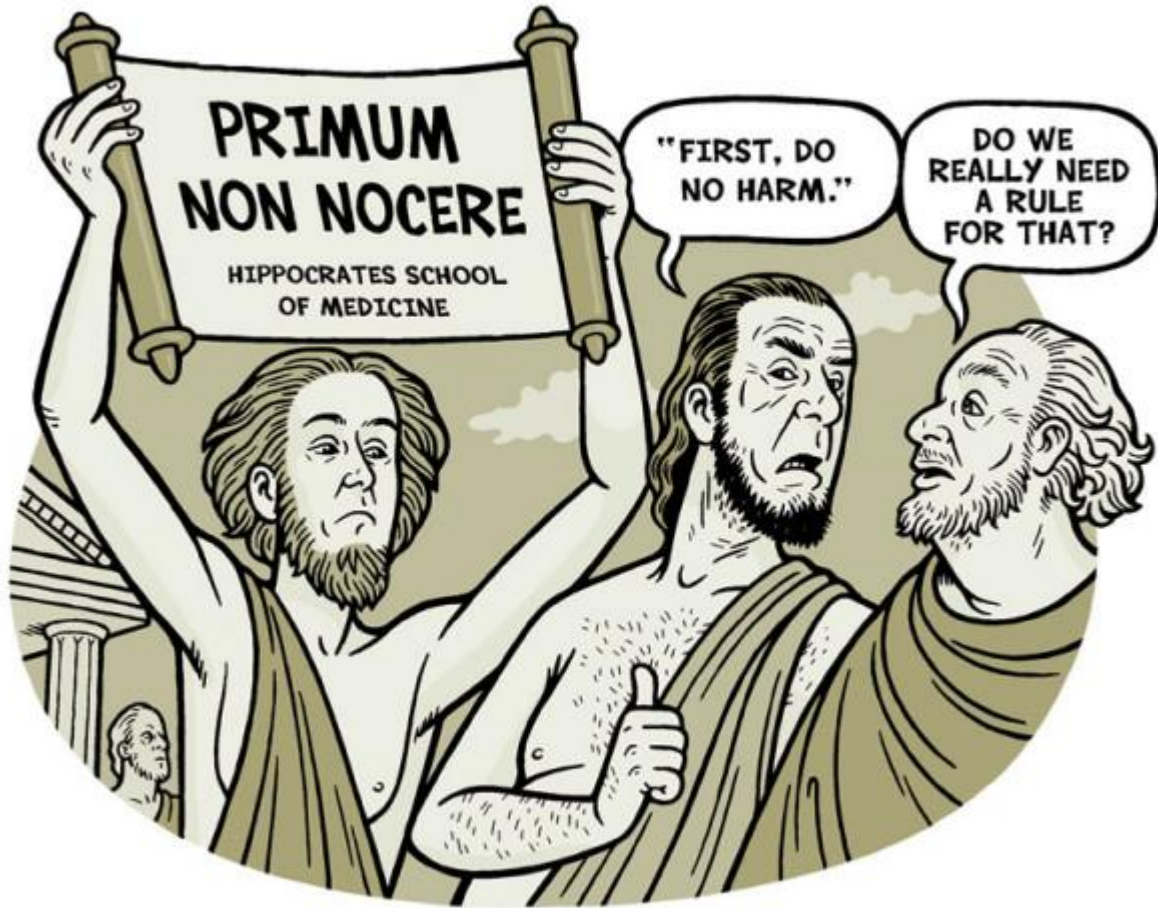
Türk Tabipleri Birliği'nin 1998 yılında kabul ettiği Meslek Etik Kuralları doğrultusundaki hekim hakları dört ana başlıkta toplanmıştır:

- ❖ Bireysel haklar
- ❖ Hastaya ilişkin haklar
- ❖ Topluma ilişkin haklar
- ❖ Devlete, kurumlara ve bilime ilişkin haklar.

✓ Hekim Hakları

- ❖ Yeterli Eğitim Alma ve Sürekli Mesleki Gelişim Hakkı
- ❖ Yeterli Ücret Alma Hakkı
- ❖ Mesleğini Serbestçe İcra Etme Hakkı (**Lizbon Bildirgesi**)
- ❖ Modern Teknoloji ve Bilimi Kullanma Hakkı
- ❖ Temiz ve Çağdaş Sağlık Kuruluşlarında Çalışma Hakkı
- ❖ Yönetimsel Kararlara Katılma Hakkı
- ❖ Hastayı Reddetme Hakkı (**Tıbbi Deontoloji Tüzüğü 18.madde**)
- ❖ Konsültasyon İsteme Hakkı
- ❖ Sağlığını Koruma ve Mesleki Risklerden Korunma Hakkı

✓ Hekim Hakları

- ❖ İyileşme Garantisi Vermeme Hakkı **(Tıbbi Deontoloji Tüzüğü 13.madde)**
- ❖ Hastasının tedavisini yarıda bırakma Hakkı **(TDT mad 18 ve HMEK mad 25)**
- ❖ Hastasına Yeterli Zaman Ayırma Hakkı **(Günde yirmiden fazla hasta bakmama hakkına sahiptir-Tababet Uzmanlık yönetmeliği)**
- ❖ Saygılı davranılma ve güvenilme Hakkı **(tedavi etmek için uğraş verdiği bir hasta tarafından onur kırıcı hakaretlere ya da fiziksel şiddete maruz kalması)**
- ❖ Tanıklıktan Kaçınma Hakkı **(Hukuk usulü muhakemeleri kanunu 245/4, CMUK48.madde)**
- ❖ Tedaviyi Belirleme Hakkı
- ❖ Bilgi Alma ve Tavsiye ve Tedavisine Uyum İsteme Hakkı
- ❖ Cezalandırma Eylemlerinde Bulunmama Hakkı
- ❖ Acil Hizmetlerin Ambülans Sistemiyle Gerçekleştirilmesi

DÜNYADA HEKİM HAKLARI

Amerika'da ACEP (American College of Emergency Physicians-Acil Hekimler Amerikan Koleji) acil birimlerde çalışan hekimlerin haklarını korumaya yönelik yayımladığı yönetmeliğin içeriği incelendiğinde yukarıda yer alan hekim hakları dışında daha detaylı ve kapsamlı bazı hakların verildiği görülmektedir.

Örneğin acil birimlerde çalışan hekimlerin özerkliğine ve klinik kararlarına makul kurallar, düzenlemeler veya kanunlar yoluyla sınırlanmamış olması koşuluyla saygı gösterilmesi, hasta güvenliğinin sağlanmasında kurumların yardımcı olması ve ekipman ve personel temininde hekimlerin bazı haklara sahip olması gerektiği, hekimlerin sahip oldukları sorumluluk, deneyim, nitelik ve gösterdikleri performansa göre klinik ve idari hizmetler için makul tazminat ödenmesi gerektiği, hekimlerin çok pahalıya gereksiz, ihtiyaç duyulmayan hizmetleri almaları istenmemesi

HEKİME YÖNELİK ŞİDDET

Özellik	Sayı	Yüzde
Hekime yönelik şiddetin sağlık sorunu olmasına ilişkin algı		
Evet	53	86,9
Hayır	6	9,8
Fikri yok	2	3,3
Son yıllarda hekime yönelik şiddet olgusunda artışa dair görüş		
Evet	60	98,4
Bilmiyor/fikri yok	1	1,6
Halen çalıştığı ortamda şiddete maruz kalma konusunda endişe düzeyi		
Endişeli değil	4	6,6
Az endişeli	22	36,1
Endişeli	27	44,3
Çok endişeli	8	13,1
Son iki ay içinde çalışma ortamında başkasının yaşadığı şiddete tanıklık		
Olmadı	5	8,2
Farkında değil	5	8,2
Bir kez	14	23,0
Birden fazla kez	37	60,6
Toplam	61	100,0

DSÖ ve İLO gibi kurumsal yapılar “sağlık kurumlarında iş yeri şiddeti” 2002 raporunda farklı ülkelerdeki sağlık çalışanlarının ortalama %3-17’sinin fiziksel, %27-67’sinin sözel şiddete uğradığını rapor etmiştir . Türkiye’de ise yapılan farklı çalışmalarda sağlık çalışanlarının şiddete maruz kalma sıklıklarının %49-91 arasında değiştiğine dair bilgiler mevcuttur.

HASTA / HEKİM HAKLARI BİR BÜTÜNDÜR

- Hasta kendine yeterli süre ayrılmasını ister
(hekim de hastasına yeterli süre ayırmak ister)
- Hasta temiz ve çağdaş sağlık tesisi ister
(hekim de temiz ve çağdaş sağlık tesislerinde çalışmak ister)
- Hasta da hekim de aralarına parasal konuların girmesini istemez.
- Hasta tıbbi gelişmeleri izleyen hekim ister
(hekim bilimsel gelişmeleri takip etmek ister)
- Hasta sevgi, saygı ve şefkat görmek ister.
(hekim kendisine saygılı davranılmasını ve güvenilmesini ister)
- Hasta saatlerce poliklinik sırasında beklemek istemez.
(hekim poliklinik kapısında hastaların yığılmasını istemez)

Sağlık çalışanlarına saat başı şiddet

Doç. Dr. Çağatay Üstün, " Ataerkil yaşam biçimi son 20 yılda sevgi, saygı ve hoşgörüde yaşanan erozyonla da birleşerek şiddet eğiliminin artmasına neden olmaktadır" dedi

Sağlık çalışanlarının diğer meslek gruplarına göre 16 kat daha fazla saldırıya uğradığı belirtildi. Her saat başı bir sağlık çalışanının sözlü veya fiziksel şiddete maruz kaldığı bu durumun önemli toplum sağlığı sorunu olduğu belirtildi. **Yaşar Üniversitesi** Hukuk Fakültesi, İzmir Tabip Odası, **Ege Üniversitesi** Tıp Fakültesi ve Tıp Tarihi ve Etik Anabilim Dalı işbirliği ile, "Sağlıkta Şiddet Sorunu Sempozyumu" düzenlendi. Sempozyuma **Yaşar Üniversitesi** Rektörü Prof. Dr. Murat

Prof. Dr. Murat Barkan

Barkan, İzmir Tabip Odası Başkanı Dr. Suat Kaptaner, İzmir İl Sağlık Müdür Yardımcısı Dr. Cengiz Balaban ile **Ege Üniversitesi** Tıp Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Kamil Kumanhoğlu konuşmacı olarak katıldı.

ŞİDDETİ KONUŞMAK

İzmir Tabip Odası Başkanı Dr. Suat Kaptaner, "Aslında sağlıkta şiddet gibi bir konuyu sempozyumda tartışmak gerçekten acı ama sonuçta bu sorun gerçek. Sağlıkta şiddetin bir çok nedeni var" dedi.

Sağlıkta şiddet olaylarının en çok acil polikliniklerinde yaşandığını belirten İzmir İl Sağlık Müdür Yardımcısı Dr. Cengiz Balaban, "Sağlık hizmetinin ücretsiz olmasından dolayı ülkemizde en çok suiistimal edilen birim acil poliklinikleridir. İzmir'de acil polikliniklere başvuruların sayısı 3,5 milyonu bulmuştur" şeklinde konuştu. **Yaşar Üniversitesi** Rektörü Prof. Dr. Murat Barkan ise medyanın şiddet konusunda daha dikkatli ve sorumlu olması gerektiğini vurguladı. Prof. Dr. Barkan, "Medyada çıkan haberler, hekimler ve hastaları karşı karşıya getiriyor" dedi.

RAKAMLAR KORKUTUCU

Sağlık Bakanlığı'nın, Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü Beyaz Kod Birimine, 14 Mayıs 2012 ile 7 Kasım 2013 tarihleri arasındaki 1,5 yıllık sürede, çalışanlar tarafından 14 bin 130 "şiddet" bildiriminde bulunuldu. Bunlardan 4 bin 603 tanesi fiziksel, 9 bin 527 tanesi ise sözlü şiddet olarak gerçekleşti. Bu bildirimlerden 9 bin 386 adedi adli mercilere intikal ettirilirken 476 tanesi sonuçlandı.

TTB-UDEK ETİK ÇALIŞMA GRUBU *ETİK BİLDİRGELERİ 2012 / İZMİR*

Şiddet karşısında yönlendirme yükümlülüğüne ilişkin olarak: “Hizmet sunumunda sağlık çalışanının güvenliğinin sağlanması önemlidir” ifadesi mutlaka yer almalı.

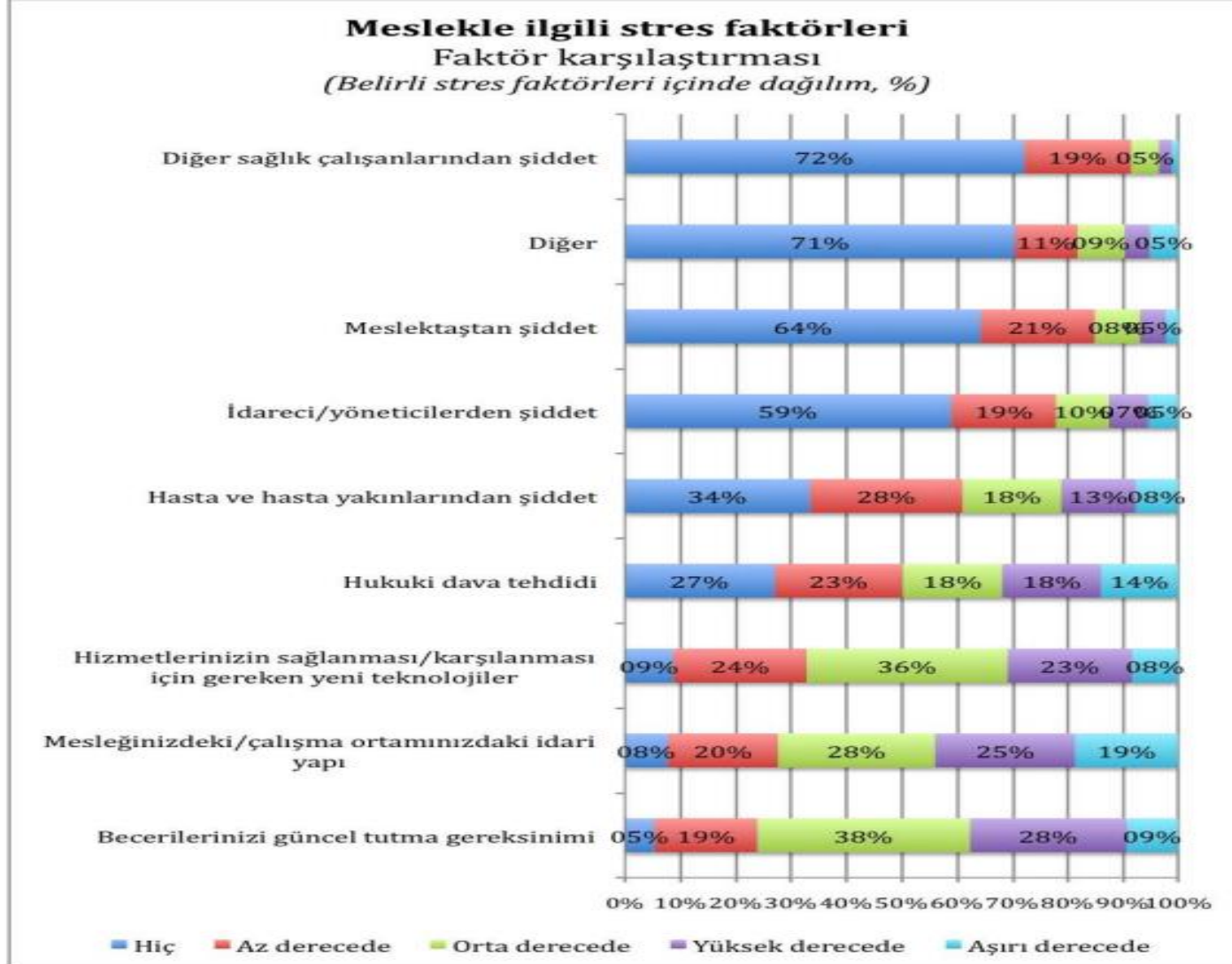
Bulaşıcı hastalıklarda hizmet yükümlülüğü tartışılırken hastane yönetiminin yükümlülükleri de gündeme getirilmeli / Hastane yönetimi bu sorunların oluşmasını engellenmeli / öngörmeli... Yoğun bakımda 3 yatağa 1 izole oda örneği.... Yönetimin sorumlulukları anımsatılması...

DÜNYADA HEKİME ŞİDDET

Kanada'da Aile Hekimlerine yapılan araştırmada

- Hekimlerin %98'sinin en az bir kez küçük şiddete,
- %75'i en az bir kez büyük şiddete ve
- %39'u hastanede sonuçlanan ciddi şiddet olayına maruz kalmıştır.
- Hastalardan (%90) şiddet gören hekimler, hasta yakınlarından %70 şiddet görmektedir.
- Almanya'da yapılan başka çalışmada %89-93'ü geçmiş 12 ay içerisinde şiddet davranışı ile karşılaşırken, %23'ü çok ciddi şiddete maruz kalmıştır. Aynı çalışmada kadın hekimlerin %66'sı, erkek hekimlerin %34'ü ev ziyareti için çağırıldıklarında kendilerini güvensiz hissetmektedir. (<http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC4383850/>, 2015)

MESLEKLE İLGİLİ HEKİMİN STRES FAKTÖRLERİ

HEKİM HAKLARI İÇİN DAHA FAZLA BİLGİ

TTB, Türk Tabipleri Birliği Etik Bildirgeleri

TTB, Etik Bildirgeler Çalıştayı Sonuç Raporları

TTB, Hekimlerin Çalışma Süresi, nöbet, fazla çalışma ücreti, dinlenme ve izin hakları

TTB, Önlenebilir bir sorun Hekime Yönelik Şiddet

TTB; Dünya Hekimler Birliği Tıp Etiği El Kitabı

TTB, Füsun Sayek TTB Raporları, Sağlıkla İlgili Uluslararası Belgeler

TTB, Hekimlik Sorunları 2012

TTB-UDEK, Etik Çalışma Grubu, Etik Bildirgeleri

Ankara Tabip Odası Etik Bürosu, Etik bunun neresinde!